

уковців, то цього року на запрошення Національного заповідника «Софія Київська» відгукнулися вже понад 200 вчених з України, Росії, Молдови, Болгарії, серед яких 8 докторів та 28 кандидатів наук. Це є підтвердженням гідного наукового статусу та широкого резонансу Судацької конференції.

Результатом роботи конференції є введення

до наукового обігу здобутків новітніх досліджень з архітектури, історії, археології, мистецтвознавства, культури Причорномор'я, Криму, Візантії, України-Русі від античності до нашого часу, а також проблем охорони й музеєфікації пам'яток історії та культури.

Одержано 08.03.2005

М.Ю. Відейко

ВІДКРИТО ПЕРШИЙ МУЗЕЙ КУКУТЕНЬ

28 червня 2005 р. у м. Пятра-Нямц (Румунія) урочисто відкрито Музей Кукутень — музей мистецтва археологічної культури, яка існувала на території цієї країни в V—IV тис. до н. е. На урочисте відкриття музею було запрошено багато гостей: представників музеїв та установ, науковців із Молдови та України, а також членів Міжнародного центру досліджень культури Кукутень.

Ідея створення музею виникла багато років тому, адже значення культури Кукутень для давньої історії важко переоцінити, як і унікальні колекції керамічних виробів, зібрані в музеях Румунії. Раніше, щоб ознайомитися з найвидатнішими раритетами, потрібно було не лише знати про їх існування, а й витратити чимало часу на відвідання понад десятка музеїв по всій країні — від Бухареста до Сучави.

Утім, час від часу влаштовували виставки, де ці речі збирали разом. Найвідоміша і найбільша з них відбулася в Афінах 1998 р. під назвою: «Кукутень — остання велика цивілізація мідного віку в Старій Європі» (Mantu, Dumitroaia, 1997). Велике значення для пропаганди мистецтва Кукутень мали також монографії, видані свого часу В. Думітреску (Dumitrescu 1980).

Шлях від ідеї до відкриття музею пододало музейне об'єднання в давньому місті Пятра-Нямц, розташованому біля півніжжя Карпат. Місцевий археологічний музей, який є провідним у об'єднанні понад 15 місцевих музеїв, має тривалу історію та одну з найбільших у Румунії експозицій (не кажучи вже про колекції у фондах) старожитностей культури Кукутень, що займає половину першого поверху музею, а це вісім залів — із 28 наявних (Complexul Muzeal Judeteal Neamt). З цього музею походила більшість раритетів, які

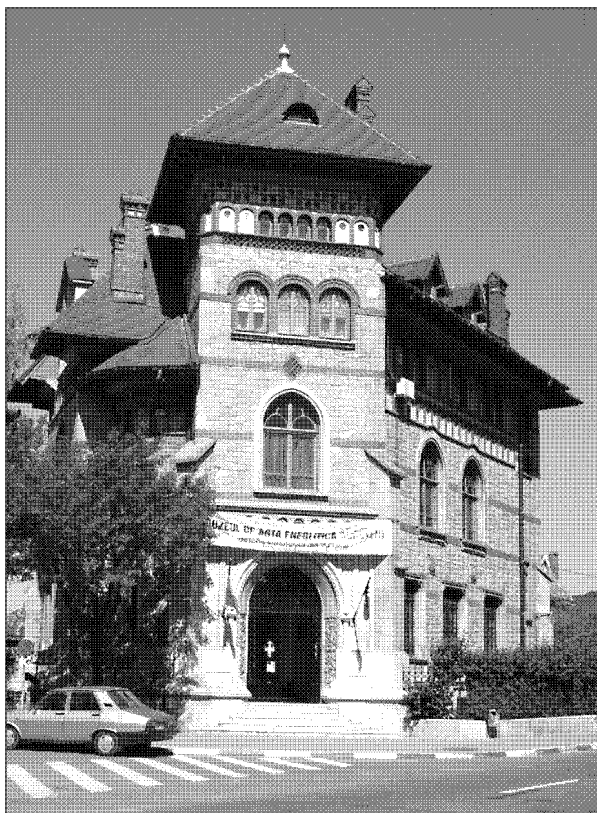
прикрашали афінську виставку, і саме вони лягли в основу експозиції музею Кукутень.

Проте новий музей — це не лише нова експозиція, а й нове приміщення. Обставини склалися так, що 2004 р. міська громада Пятра-Нямц отримала від Національного банку Румунії приміщення його місцевої філії. Це садиба в історичному центрі міста, основну частину якої займає будівля банку, споруджена в 30-ті рр. ХХ ст. за проектом відомого архітектора Р. БолOMEЯ у неоготичному стилі з використанням місцевих архітектурних традицій доби середньовіччя. Для облаштування музею довелося переобладнати операційну залу банку та його робочі приміщення (Dumitroaia, Preoteoasa, Munteanu, Nicola 2005, s. 69—71).

Про колишній інтер'єр нагадує лише вбудований сейф у першому залі музею. За його ґратами та масивними металевими дверима на металевих полицях тепер зберігаються не золоті зливки чи стоси банкнот, а керамічні вироби культури Кукутень. Це символічно вказує не лише на їх історичну, а й матеріальну цінність як національного надбання держави.

Найбільшою проблемою під час створення музею стало укомплектування його експонатами. Позаяк йшлося про музей *усієї культури Кукутень*, то його колекція за репрезентативністю мала бути значно ширшою за ті фонди, що були у розпорядженні археологічного музею Пятра-Нямц. Вихід із становища підказала практика археологічних виставок, особливо міжнародних, для яких експонати, як правило, відбирають фахівці-музейники та науковці з колекцій багатьох музеїв, фондів дослідницьких установ, приватних зібрань для тимчасового експонування. Після згортання експозиції ці речі повертають до «рідних» музеїв. Престиж участі у

© М.Ю. ВІДЕЙКО, 2006



Будівля Музею Кукутень у м. Пятра-Нямц

виставці та прибутки розподіляють пропорційно внеску кожної установи у проект.

Таким чином, музейні установи зацікавлені у наданні якнайкращих експонатів, адже отримують від подібних спільних акцій не лише певний зиск, але ще й непогану рекламу, зокрема й на міжнародному рівні. Саме цю випробувану схему було задіяно під час створення музею культури Кукутень у Пятра-Нямц.

Дев'ять державних музеїв (з міст Бакеу, Сучава, Ботошань, Онешть, Бухарест, Васлуй, Таргу Фрумос, Яси) та приватна фундація «Кукутень у III тисячолітті» (докладніше див.: Dumitroaia, Preotocasa, Munteanu, Nicola 2005, s. 175) надали свої найвидатніші раритети для створення експозиції. Перед експонуванням усі предмети пройшли реставрацію і були сфотографовані. Чудові знімки стали окрасою інтер'єру музею. Фотографії допомагають краще роздивитися окремі експонати, особливо невеликих розмірів.

До того ж із колекцією можна детально ознайомитися завдяки виданому ілюстрованому каталогу, що містить 191 позицію, описи понад 300 речей, адже під одним номером можуть бути комплекси із багатьох предметів (Dumitroaia, Preotocasa, Munteanu, Nicola 2005, s. 81—161). Це насамперед керамічні вироби: посуд, антропоморфні та зооморфні статуетки, моделі жител. Представлено також виготовлені з металу та інших матеріалів прикраси, культові речі, амулети. Виставлено кілька так

званих культових комплексів: набори статуєток, посуду та інших виробів, знайдених разом.

Тематично експозицію розділено на дві частини. Перший поверх відведено під керамічні вироби та посуд великих розмірів. На другому виставлено пластику — антропоморфну та зооморфну, культові комплекси, амулети, фігуративні посудини та інші унікальні вироби. Усі речі датовано початком V тис. до н. е. (культура Прекукутень) — серединою IV тис. до н. е. (культура Кукутень).

Відповідно до розмірів та характеру предметів було підбрано вітрини та освітлення. При цьому кількість предметів у вітрині обмежена, а деякі речі можна оглянути з різних боків. Посуд виставлено у вітринах, розміщених посеред зали, що дає змогу роздивитися прикрашений розписом виріб з усіх боків. Освітлення акцентує увагу на окремих деталях, наприклад на зображеннях людей і тварин, якими іноді прикрашено стінки посудин.

У музеї панує справжня мистецька атмосфера, що якнайкраще сприяє зосередженому спогляданню кожного твору. Високий, піднесений настрій створює музичний супровід із творів класичної музики (у кожному залі встановлено датчики руху: з появою відвідувача вмикаються музика й освітлення).

До складу експозиції входить невелика зала, в якій представлено основні віхи дослідження культури Кукутень з часу її відкриття — 1884 р. Тут виставлено портрети дослідників, види місць археологічних розкопок, найважливіші видання. Книжки експонуються як у вітрині, так і в старовинній шафі. Тут кожен відвідувач може побачити, що наукові праці, присвячені культурі Кукутень, складають цілу бібліотеку.

Експозицію музею доповнює невелика лекційна зала, у якій за допомогою комп'ютерного обладнання демонструють фототеку, що містить численні зображення місць археологічних досліджень, знахідок не лише із розкопок культури Кукутень, а й трипільської, взяті переважно з виданої 2004 р. у Києві двотомної «Енциклопедії трипільської цивілізації». Отже, у музеї можна ознайомитися зі стародавніми шедеврами, наразі не представленими в експозиції.

Крім музею, у новому приміщенні працюватиме наукова та просвітницька установа «Міжнародний центр досліджень культури Кукутень». Створена 1995 р., вона об'єднує дослідників із багатьох європейських країн, у тому числі України. Центр організовує та проводить фундаментальні наукові дослідження, зокрема міждисциплінарні; працює над створенням великої бібліографічної бази; влаштовує міжнародні наукові конференції, видання літератури та виставки, присвячені дослідженням культури Кукутень; здійснює обмін науковою інформацією, фахівцями та публікаці-



a



b

Експозиція першого (a) і другого (b) поверхів

ями; поширює дані про результати досліджень у засобах масової інформації.

Центр видав низку публікацій із розкопок поселень культури Кукутень, окремих категорій матеріалів, зокрема антропоморфної пластики культур Кукутень та трипільської. Серед наукових тем, які розробляє центр, — «Торгівля і обмін в Кукутень-Трипільській спільності» (International Research Center of Cucuteni Culture,

p. 1). Його діяльність — проведення конференцій, видання наукових праць — досить докладно описано в каталозі музею, відкриття якого, зауважимо, також відбулося за підтримки й участі центру (Dumitroaia, Preotocasa, Munteanu, Nicola 2005, s. 26—57).

Після відкриття експозиції під час спілкування з керівництвом музею виникла ідея організувати виставку шедеврів Кукутень у Києві ще цьо-

го року. Розуміючи, що подорож самих раритетів за кордон є справою складною — і організаційно, і фінансово — вирішено відправити в Україну

масштабну фотовиставку, яка б дала змогу ознайомитися з кукутенськими скарбами на землі трипільців.

Complexul Muzeal Judeteal Neamt/<http://www.neamt.ro/cmj/>

Dumitrescu V. Arta Culturii Cucuteni. — Bucuresti, 1980.

Dumitroaia Gh., Preotoeasa, Munteanu R., Nocola D. Primul muzeu Cucuteni din Romania. — Piatra-Neamt: Editura Foton, 2005. — S. 69—71.

International Research Center of Cucuteni Culture — Presentation. — <http://www.neamt.ro/cmj/istorie/piatra-neamt/>

Mantu C.-M., Dumitroaia Gh. The Last Great Chalcolithic Civilization of Europe. — Bucuresti, 1997.

Одержано 11.08.2005

С.О. Біляєва, Л.І. Іванченко, Л.В. Кулаковська, О.Є. Фіалко

ВИСТАВКА «АКЕРМАН—ОЧАКІВ-2004»

12 травня 2005 р. у приміщенні Археологічного музею ІА НАН України відбулася презентація виставки «Акерман—Очаків-2004».

Виставку організовано та проведено завдяки спільним зусиллям співробітників Інституту археології НАН України (Міжнародної Південної Середньовічної експедиції (керівник — к. і. н. С.О. Біляєва) та відділу «Археологічний музей» Інституту археології НАН України (завідувач — к. і. н. Л.В. Кулаковська)) та за сприяння і підтримки Посольства Республіки Туреччина в Україні. Експозицію відкрили директор Інституту археології НАН України академік П.П. Толочко та Віце-прем'єр, Міністр закордонних справ Туреччини Його Високість пан Абдуллах Гюль.

На презентації були присутні: посол Туреччини в Україні Б. Джанкорель з дружиною, члени офіційної урядової делегації, яка супроводжувала Віце-прем'єра Туреччини в Україні, послы Алжиру, Аргентини, Бельгії, Великої Британії, Греції, Єгипту, Ізраїлю, Ірану, Італії, Канади, Китаю, Литви, Норвегії, Японії, представник Ватикану; заступник Міністра культури та туризму України О. Костенко та представники відділів Міністерства, голова Державної адміністрації з питань туризму В. Цибух, академік-секретар Відділення ІФП НАН України О. Онищенко, директор Музею історії Києва Т. Хоменко, директор Музею гетьманства Г. Ярова, директор Центрального музею Збройних Сил України В. Карпов, директор Центру пам'яткознавства НАН України О. Титова, Директор Національного науково-природничого музею НАН України академік

Є. Шнюков, члени дирекції та вченої ради Інституту археології НАН України, співробітники Міжнародної Південної Середньовічної експедиції та інші гості. Відкриття експозиції висвітлювали засоби масової інформації.

На виставці було представлено нові археологічні матеріали з розкопок 2004 р. та найцікавіші знахідки попередніх років із визначних пам'яток історії та культури — Акерманської фортеці у м. Білгород-Дністровський Одеської обл. та історичного центру м. Очаків Миколаївської обл. Розкопки здійснювала Міжнародна Південна Середньовічна експедиція ІА НАН України за фінансової підтримки ТІКА.

Виставка відбувалася в залі слов'янської та середньовічної археології музею, тому вона дуже вдало вписалася в основну постійно діючу музейну експозицію. Експонати виставки було поділено на три рівновеликі частини: археологічні знахідки, фотоматеріали та наукові праці, що висвітлюють здобутки експедиції.

Археологічну частину експозиції було представлено колекцією з понад 250 знахідок, переважно XV—XVIII ст., із металу, кераміки, скла, кістки.

До нумізматичного зібрання увійшло 96 монет із різних металів, переважно більшість яких становили монети османського часу — мідні, бронзові та срібні. Репрезентовано також татарські, молдавські, російські та західноєвропейські гроші, монети Османської імперії тощо. Особливий інтерес викликала унікальна знахідка золотої османської монети 1595 р. Мехмеда III — сина Мюрата III, карбування Константинополя (Істамбула).

Репрезентативною була колекція різноманітних прикрас зі срібла та бронзи, а також

© С.О. БІЛЯЄВА, Л.І. ІВАНЧЕНКО,
Л.В. КУЛАКОВСЬКА, О.Є. ФІАЛКО, 2006